

Poslání Michaelovo

Pátá přednáška

Dornach, 29. listopadu 1919

GA 194

Rudolf Steiner

*Odlišné uzpůsobení lidské duše v jednotlivých epochách vývoje lidstva.
Problém přírodní nutnosti a svobody. Vývoj pojetí božství od 4. do 16. století.
Michaelův čin a Michaelův vliv jako protipól k vlivu ahrimanskému. Nutnost
Kristových podnětů.*

Člověk může dosáhnout skutečného, duši nesoucího vědomí jen tím, že přijme alespoň nejdůležitější, nejpodstatnější zákony lidského vývoje. To, co se událo během lidského vývoje, to musíme poznat, to musíme dostat do svého duševního života. To je úlohou dnešního člověka. Jedná se o to, - o tom jsem se již v těchto dnech zmínil - abychom s plnou vážností brali to, že vývoj lidstva sám je určitým druhem živoucího, bytostného vývoje. Jako v jednotlivém lidském individuu je zákonitý růst, tak je tomu i ve vývoji celého lidského pokolení. Jelikož v přítomné době nastal okamžik, kdy se určité věci musí dostat nahoru do vědomí, a kdy člověk v opětovných pozemských životech měl účast na různých utvářeních dějin vývoje lidstva, je i nutné, aby lidé vyvíjeli porozumění pro rozdílnosti lidských duševních nálad v jednotlivých epochách vývoje lidstva. Řekl jsem již častěji: to, co dnes nazýváme dějinami, to je vlastně určitá fable convenue z toho důvodu, protože při abstraktním vypočítávání událostí a při tomto hledání příčiny a účinku ve vnějším smyslu vůči dějinným pochodům, nebere se vůbec žádný zřetel na změny, na metamorfosy lidského duševního života samého.

Kdybychom to z tohoto hlediska přezkoumali, mohli bychom se již přesvědčit, jakou zaujatostí je to, myslí-li se, že jak jsou sladěny duše lidí nyní, tak byly sladěny až do oněch dob, k nimž ještě dosahují první dokumenty dějin. Tak tomu není. Lidé, i ti nejprostší, nejprimitivnější lidé 9., 10. století po Kristu, ti byli ve svých duších zcela jinak sladěni, než lidé v druhé polovině 15. století. To lze sledovat až do spodních vrstev lidského pokolení a lze to sledovat také až na jeho výšinách. Například pokuste se získat poznání pozoruhodného díla Dante-ho „Monarchie“. Jestliže něco takového

čtete, ale nikoliv jako kuriozitu, nýbrž s určitým kulturně historickým smyslem bystrého postřehu, bude vám nápadné, jak v takové knize reprezentanta své doby stojí věci, které by nemohly být vysloveny z duše člověka přítomné doby. Chci se zmínit jen o jednom.

Dante se pokouší v této knize, která má být v jeho smyslu vážným pojednáním o právním podkladu, o politické základně monarchie, a to, aby vyložil, že Římané byli nejznamenitějším národem na zemi; pokouší se vyložit, že bylo dávným právem Římanů, aby si podrobili celý svět, pokud tenkrát přicházel v úvahu. Pokouší se vyložit, že dobytí celé zeměkoule Římany je větším právem, než třeba právo na sebcurčení malých národů; neboť Bůh chtěl tomu, aby Římané vládli nad jednotlivými malými národy, k blahu těchto národů. Dante uvádí zcela v duchu své doby mnoho důkazů pro oprávněnost římanství k ovládnutí zemského okruhu. Jedním z těchto důkazů je tento. Praví: Římané pocházejí od Aenease. Aeneas se třikrát oženil. Nejprve s Creusou; tímto sňatkem si však jako praotec vydobyl právo na ovládnutí Asie. Podruhé se oženil s Dido; tím si jako praotec Římanů vydobyl právo vládnout Africe. Pak se oženil s Lavinií; tím si vydobyl právo - to znamená pro Římany - ovládnout Evropu. Herman Grimm, který o této věci jednou mluvil, činí k tomu (myslím, že ne nepřiléhavou) poznámku: ještě štěstí, že tenkrát nebyla ještě objevena Amerika a Austrálie.

Ale tento závěr byl pro osvíceného ducha doby Danteho, ba i pro nejznamenitějšího ducha této doby něčím docela samozřejmým. Něco takového bylo tenkrát právním výkladem. Prosim, představte si, že by se u nějakého právníka dnešní doby objevil takovýto závěr. To si nedovedete představit. Právě tak si nemůžete představit, že způsob myšlení ohledně jiných věcí, které Dante uvádí, by mohl vyplynout z duševního uzpůsobení člověka přítomné doby.

Z toho vyplývá nasnadě jsoucí skutečnost, jak se musíme dívat na změny duševního uzpůsobení lidí. Neporozumění těmto věcem dospělo jistým způsobem až do dnešní doby. V dnešní době to již nepůjde a nepůjde to pro lidstvo zejména do budoucnosti, a to z toho důvodu, protože lidstvo až do dnešní doby, nebo alespoň až do konce 18. století (od francouzské revoluce se to poněkud měnilo, ale zůstávaly stále staré zbytky dotyčného duševního uzpůsobení), protože lidstvo až do dnešní doby (tedy s omezením, o kterém jsem se právě zmínil) mělo určité instinkty. A z těchto instinktů mohlo vyvíjet takové vědomí, jež bylo pro duši nosné. Ale tak, jakým se stal nyní neustále se měnící organismus lidstva, nejsou zde již tyto instinkty a člověk si musí vědomým způsobem vydobývat souvislost s celým lidstvem. To je nakonec celý význam, hlubší význam sociální otázky přítomné doby. To, co lidé mnohdy říkají po stranické stránce, je jen povrchní formulací. To, co se vlastně dme v základech lidských duší, to se vyjadřuje takovými formulacemi. Ale to, co se dme, je právě to, co lidstvo pociťuje: člověk si musí vydobýt souvislost jednotlivce s celým lidstvem, to znamená osvojit si sociální impuls.

To není možné, aniž se přihlíží k zákonům vývoje. Učinme tak ještě jednou, když jsme tak učinili již pro jiné otázky. Vezměme například dobu od 4. století po Kristu až do 16. století po Kristu. Tu shledáme, jak se křesťanství v civilizované Evropě

rozšiřuje. V tomto rozšíření nalézáme také vtisknut onen charakter, o němž jsem včera a vůbec častěji mluvil. Shledáváme, že v této době se věnuje ještě veškerá péče tomu, aby se porozumělo tajemství Golgoty pomocí lidských představ a lidských pojmů, jak byly převzaty z řečtví. Avšak potom počíná změněná forma vývoje. Víme, že ta začala vlastně kolem poloviny 15. století. Jasně viditelnou se stává v 16. století. Potom začíná zachvacovat nejprve hořejší vrstvu lidstva přírodovědecky orientované myšlení a stále se dál a dále rozšiřovat.

Vezměme nyní v úvahu toto přírodovědecky orientované myšlení podle jeho určité vlastnosti. Existuje mnoho takových vlastností, o kterých je možno se zmínit ohledně tohoto přírodovědecky orientovaného myšlení, ale chci vyzdvihnout zejména jednu vlastnost. To je ta, že je-li někdo silným myslitelem v dnešním smyslu, nevyrovnává se dobře s otázkou přírodní nutnosti a lidské svobody. Stále víc a více směřuje tlak přírodního myšlení k tomu, aby se člověk považoval za článek ostatní přírody, která se pojímá jako proud vzájemně pevně podmíněných příčin a účinků. Zajisté, že je tu i dnes mnoho lidí, kteří jsou si jasni v tom, že svoboda, zážitek svobody je skutečností lidského vědomí. Ale to nebrání tomu, že vpravíme-li se úplně do zvláštní konfigurace přírodního myšlení, že se s tím člověk nemůže dobře vypořádat. Myslí-li se tak, jak to chce dnešní přírodní věda, o podstatě člověka, není možno s tímto myšlením spojit myšlení o lidské svobodě. Mnozí lidé si otázku lidské svobody s lidským citem odpovědnosti činí velmi snadnou. Znáám jednoho učitele trestního práva, který své přednášky o trestním právu začínal pokaždé tím, že řekl: pánové, mám Vám přednášet o trestním právu. Začneme to tím, že přijmeme jako axiom, že existuje lidská svoboda a odpovědnost. Neboť kdyby neexistovala žádná svoboda a žádná odpovědnost, pak by nemohlo existovat trestní právo; nyní však existuje trestní právo, neboť musím vám je přednášet, existuje tedy i odpovědnost a svoboda. - Tato argumentace je trochu jednoduchá, ale poukazuje také na to, jak těžko se dnes vyrovnávají s otázkou: jak se slučuje přírodní nutnost se svobodou? To však jinými slovy neznamená nic jiného než: člověk byl vývojem posledních století nucen stále víc si myslet určitou všemocnost přírodní nutnosti. Lidé si to neříkají těmito slovy, ale přesto se myslí na jistou všemocnost přírodní nutnosti. Co je tato všemocnost přírodní nutnosti?

Nejlépe si porozumíme, když Vám připomenu něco, o čem jsem se již častěji zmiňoval. Dnešní myslitelé se domnívají, že si počínají - nebo si to spíše myslí - že si počínají bez předsudků, že pouze vědecky bádají, jestliže tvrdí, že člověk se skládá z těla a duše. Že ano, až k filosofů *Wilhelmu Wundtovi* který se stal domněle velkým filosofem jen z milosti svého nakladatele, lidé tvrdí: myslí-li se nepředpojatě, musí se člověk skládat z těla a duše, pokud se vůbec ještě ponechá duše v platnosti. A jen nesměle se odvažuje pokus prosadit pravdu, že se člověk člení v tělo, duši a ducha. Ti filosofové, kteří dnes myslí, že členění člověka v tělo a duši bez jakýchkoliv předsudků, ti právě nevědí, že jejich členění je jen výsledkem jednoho historického procesu, jehož východiskem byl 8. všeobecný koncil v Carihradu, kdy katolická církev odklidila ducha tím, že prohlásila za dogma, že od této chvíle musí si správně věřící křesťan myslet, že člověk se skládá z těla a duše a že duše má také některé duchovní vlastnosti.

To bylo církevní přikázání, které filosofové učí ještě dnes a nevědí, že jsou jen poslušní církevnímu přikázání, myslí si, že provozují nepředpojatou vědu. Tak je tomu skutečně s mnohým, co se nazývá „nepředpojatou vědou“.

Tak je tomu podobně i s přírodní nutností. Tento celý vývoj od 4., do 16. století vytvářel stále víc a více zcela zvláštní pojem Boha. Zabýváme-li se jemnostmi duchovního vývoje těchto století, přicházíme stále víc na to, že lidským myšlením byl vypracován zcela určitý pojem Boha, a to takový pojem, který vrcholil vlastně v adiktum: Bůh všemohoucí. Velmi málo lidí ví, že například pro člověka před 4. stoletím po Kristu nemělo by žádný smysl mluvit o Bohu všemohoucím. Milí přátelé, neprobíráme zde žádné pravdy podle katechismu; tam přirozeně stojí: Bůh je všemohoucí, nanejvýš moudrý, nanejvýš dobrotivý atd. To vše jsou věci, které se skutečnostmi nemají nic společného. Před 4. stoletím by nikdo, kdo byl rozumný v těchto věcech, nemyslel na to, aby všemohoucnost považoval za základní vlastnost božské bytosti, nýbrž zde bylo ještě doznívání řeckých pojmů. A jestliže se myslelo na božskou bytost, neřeklo by se v první linii: Bůh všemohoucí, nýbrž Bůh neskonale moudrý.

Moudrost byla to, co se božské bytosti připisovalo jako základní vlastnost. A pojem všemohoucnosti vnikal pozvolna do ideje božské bytosti teprve od 4. století. To se vyvíjelo dále.

Upouští se od pojmu osobnosti a predikát se přenáší na pouhý, dokonce mechanisticky představovaný přírodní řád. A pojem novější přírodní nutnosti, této všemohoucnosti přírody, není nic jiného než výsledek vývoje pojmu Boha od 4., do 16. století. Jenže vlastnosti osobnosti byly odvrženy a do struktury přírodního myšlení bylo převzato to, co se tenkrát považovalo za pojem Boha.

Nuže, milí přátelé, praví přírodní vědci dneška by se přirozeně velmi silně bránili tomu, kdyby se jim něco takového řeklo. Právě tak, jak si mnozí filosofové myslí, že o člověku uvažují nepředpojatě, když si jej představují, že se skládá z těla a duše, zatím co ve skutečnosti jen poslušně následují 8. ekumenický koncil v Cařihradě z roku 869, právě tak, jak jsou tito filosofové závislí na jednom historickém proudu, právě tak jsou všichni - haeckelovci, darwinisté, všichni až k fyzikům a jejich přírodním řádem - jen závislí na onom teologickém směru, který se vytvořil v době od Augustina ke Calvinovi. Tyto věci je nutno pochopit. Neboť zvláštností každého vývojového proudu je to, že určitý vývoj uzavírá v sobě i určitou involuci či devoluci, a zatím co se vyvíjel pojem Boha všemohoucího, existoval v podvědomých sférách lidského duševního života *spodní proud*, který se pak stal směrodatným vrchním proudem: přírodní nutnost, a od 16. století je tu opět nový spodní proud, který se právě v naší době připravuje stát se vrchním proudem.

To je to, co musíme uvést jako charakteristiku michaelského věku: že to, co se připravovalo ve formě spodního proudu jako přírodní nutnost, že se to od nynějška musí stát vrchním proudem. Ale musí se pochopit vnitřní duch vývoje Země, chceme-li vůbec dospět k nějakému možnému pojmu toho, co se tu vlastně připravuje.

Nedávno jsem vás upozornil na to, že vlastně to, co pokračuje samo sebou v pozemském vývoji a zejména ve vývoji lidstva, pohybuje se v sestupné linii.

Pozemské lidstvo a sám vývoj Země je vlastně v dekadenci. Upozornil jsem vás na to, že je dnes již i geologickou pravdou, že geologové, které musíme brát vážně, připouštějí, že zemská kůra je již v procesu rozpadu. Ale v úpadkovém procesu vlivem sil, které jsou vlastně smyslově- pozemské, je zejména lidstvo samo. A tento proces lidstva musí pokračovat dál, aby lidstvo přijalo duchovní impulsy, které pracují proti dekadenci. Proto se musí dostat do lidstva vědomý duchovní život. Musí nám být jasno v tom: vrchol zemského vývoje jsme již překročili. Aby zemský vývoj mohl pokračovat dál, musí se duchovno stále jasněji přijímat.

To se jeví zpočátku jako abstraktní skutečnost. Pro duchovního badatele, milí přátelé, to není vůbec žádná abstraktní skutečnost. Jistě víte, že vývoj toho, co se pak stalo Zemí, že to sledujeme od stadia saturnského, slunečního a měsíčního až ke stadiu zemskému. Tento vývoj můžeme charakterizovat také tak, že řekneme: mluvíme-li o dnešním lidstvu, je v podstatě to, co se v lidstvu vyvinulo saturnským, slunečním a měsíčním vývojem, že to bylo přípravou, předchozím stadiem. Na Zemi samé dosáhl člověk svou lidskou podstatu teprve tehdy, když přijal do sebe své já a bude do této podstaty vlévat další prvky během následujících stadií vývoje Země.

Nuže víte přece, že na tomtéž vývojovém stupni, i když ve zcela jiných formách, při zcela jiném vnějším vzeřzení, byli na saturnském vývoji tak zvaní Archeové, dnešní duchové osobnosti nebo duchové času, a to na tomtéž vývojovém stupni jako člověk dnes. Takže ve svých knihách jsem to vyjádřil tím, že jsem řekl: na co dnes pohlížíme jako na Archai, jako na duchy osobnosti, to byl za saturnské doby člověk. Archandělé byli za sluneční doby člověkem a Andělé byli člověkem za měsíční doby. Za zemské doby jsme lidmi my.

Nyní jsme se přirozeně neustále přípravně spolu vyvíjeli. Vrátime-li se až k měsíčnímu stadiu, musíme říci: zde byli lidmi Andělé - ti nevypadali tak jako my, neboť staré měsíční stadium mělo zcela jiné poměry. Ale kromě těchto měsíčních lidí, Andělů, vyvíjeli jsme se tam již my, v tom předchozím stadiu zemského vývoje; ve velmi pokročilém stadiu, takže jsme tam vlastně již pro Anděly přicházeli v úvahu. Zejména tehdy, když měsíční vývoj byl na sestupu, tehdy jsme byli Andělům někdy velmi na obtíž. Ale právě tak je tomu i s námi při sestupném vývoji Země: od té doby, kdy je zemský vývoj na sestupu, přicházejí za námi jiné bytosti. Hleďte, je významným, důležitým výsledkem duchovně-vědeckého bádání, který je nutno brát velmi, velmi vážně, že jsme již vkročili do tohoto stadia zemského vývoje, kdy se uplatňují bytosti, které na Jupiteru - to je příští stadium zemského vývoje - postoupí sice k jiným lidským formám, ale přece jen k takovým formám, které se dají přirovnat k lidské podstatě. My budeme na Jupiteru jinými bytostmi. Ale tito jakýsi jupiterští lidé jsou nyní již zde, jako my jsme byli na Měsíci Jsou zde. přirozeně nikoliv zevně viditelní, ale já jsem vám nedávno mluvil o tom, co to znamená být zevně viditelný, a že člověk je také nadsmyslovou bytostí. Tyto bytosti jsou tu také neviditelné. Zdůrazňuji ještě jednou: je mimořádně vážnou pravdou, že se uplatňují jisté bytosti, které jsou skutečně v okolí lidí. Stále víc a více se uplatňují od poloviny 15. století. Tyto bytosti vytvořily především impuls takové síly, která je velmi podobná síle lidské vůle, oné síle vůle, o které jsem včera řekl, jak se nachází dole v hlubších vrstvách

lidského vědomí. S tím, co tu dnešnímu obyčejnému vědomí zůstává nepovědomé, s tím jsou spřízněny tyto neviditelné bytosti, které se však již velmi silně uplatňují ve vývoji dnešního lidstva.

Pro toho, kdo bere vážně konkrétně duchovní bádání, je to problém mohutné velikosti. Tento problém mně připadl zvláště silně na mysl - a já jsem to tenkrát před různými našimi přáteli v té či oné formě vyjádřil - tento problém mi připadl zvláště silně na mysl, řekl bych vyzývavě, když v roce 1914 vypukla tato válečná katastrofa. Zde si člověk musel položit otázku : jak se přehnal nad evropským lidstvem událost, kterou skutečně nelze odvodit z příčin dřívějších dějinných událostí, jak je tomu zvykem. Ten, kdo ví, že v roce 1914 bylo účastno při rozhodujících věcech sotva jak 30 až 40 lidí v Evropě a kdo tu ví, v jakých duševních stavech byla většina těchto lidí, pro toho vyvstává tento významný problém. Neboť většina těchto lidí, jakkoliv to zní dnes podivně, moji přátelé, většina těchto lidí měla zakalené, zatemněné vědomí. Vůbec se v posledních letech velmi mnoho událo způsobem, že to bylo způsobeno zakaleným lidským vědomím. Na rozhodujících místech roku 1914 vidíme všude, jak na konci července a na počátku srpna byla pojata nejdůležitější rozhodnutí přímo na základě zatemněného vědomí a tak tomu bylo v těchto letech až do dnešní doby. To je problém, svým způsobem strašný. Zkoumáme-li to duchovně-vědecky, pak shledáme, že tato zatemněná vědomí byla branami, kterými se právě tyto bytosti vůle zmocňovaly vědomí těchto lidí a působily *svým* vědomím. A tyto bytosti, které se tu zmocňovaly vlády, které jsou ještě na nižším stupni než lidé, jaké jsou to bytosti? Tuto otázku si musíme s plnou vážností položit: jaké bytosti to jsou vlastně?

Nuže, milí přátelé, ptali jsme se po původu lidské inteligence - po původu lidského inteligentního chování, které má, prostě řečeno, svým nástrojem naši organizaci hlavy. A viděli jsme, že toto inteligentní uzpůsobení naší duše pochází z onoho činu Michaela, který se obvykle znázorňuje symbolicky jako svržení draka. Je to vlastně velmi triviální symbol. Neboť představujeme-li si správně Michaela - a drak je vlastně všechno to, co vniklo do našeho tak zvaného rozumu, do naší inteligence. Nikoliv do pekla svrhl Michael své odpůrci zástupy, nýbrž do lidských hlav, zde žije tento luciferský impuls dál ... charakterizoval jsem vám přece lidskou inteligenci jako vlastní luciferský impuls. Můžeme tedy říci: pohlédneme-li zpět do zemského vývoje, nalézáme čin Michaelův a na tento Michaelův čin je vázáno osvícení člověka jeho rozumem.

Co se nyní děje, je to, že podlidské bytosti, které ve svém hlavním charakteru mají impuls silně souhlasící s lidskou silou vůle, ty vyvstávají jaksi zdola nahoru, zatím co ony zástupy Michaelem svržené přicházejí shora; a zatím co se zmocnily lidské schopnosti představování, zmocňují se ty druhé bytosti lidské síly vůle a spojují se s ní a jsou to bytosti vytvářené z říše Ahrimanovy. Byly to ahrimanské vlivy, které působily skrze tato zatemněná vědomí. Ano, milí přátelé, pokud se nebude s těmito silami nakládat tak jako s objektivně existujícími silami světa, jako jsou ony, které dnes nazýváme magnetismem, elektrinou atd., potud nezískáme žádné poznání té přírody, která podle Goethovy básně, podle Goethovy hymnické prózy spoluobjímá i

člověka. Neboť ta příroda, jak si ji představuje dnešní přírodní bádání, v té člověk není, nýbrž jen lidská fyzická schrána.

Tyto bytosti, které tedy představují určitý vzestup ahrimanské podstaty, jako to, co na počátku zemského vývoje spadlo na Zem jako luciferská podstata, tyto bytosti, které představují určitá ovlivňování lidské síly vůle, jako ty druhé bytosti ovlivňují představivost, tyto bytosti musíme při jejich příchodu do vývoje lidstva poznat. Musí se nám ujasnit, že tyto bytosti přijdou a že musíme počítat s takovým pojmáním přírody, které se vztahuje ovšem jen na člověka; neboť říše zvířat bude do toho zahrnuta teprve v pozdější zemské době, na zvířata nemají ještě žádný vliv. Ale lidskému pokolení neporozumíme, aniž vezmeme zřetel na tyto bytosti. A tyto bytosti jsou - řekl bych - vylačovány zezadu - neboť za nimi se nachází to ahrimanské, co jim dává jejich silnou vůli, co jim dává vlastně jejich směr sil atd., tyto bytosti, které jsou pro sebe bytostmi podlidskými, jsou však ve své mase ovládány vyššími ahrimanskými duchy a tím mají v sobě něco, co daleko přesahuje jejich vlastní přirozenost. Tím ukazují ve svém vystupování něco, co, uchvátí-li to dokonce člověka, působí silněji, podstatně silněji než to, co může člověk dnes opanovat, nedává-li tomu sílu z ducha. K čemu směřují tyto zástupy? Hleďte, jako ty zástupy, které Michael svrhl dolů, tyto luciferské zástupy byly zaměřeny na osvícení člověka, na jeho proniknutí rozumovostí, tak jsou tyto zástupy zaměřeny na proniknutí lidské vůle. A co chtějí? Prohrabávají se jaksí v nejhlubších vrstvách vědomí, kde člověk při bdění ještě spí. Člověk nijak nepozoruje, jak vnikají do jeho duševnosti jakož i do jeho tělesnosti. Zde však působí svou přitažlivou silou na všechno to, co zůstalo luciferské, co zůstalo neproniknuto Kristem. To také mohou dosáhnout, toho se mohou zmocnit. Hleďte, milí přátelé, doba nás dnes staví před tyto problémy. Jako lidé nesmíme již tyto věci nevšímavě přehlížet. Pohodlné nejsou. Neboť stalo se pohodlným, aby se o lidech jinak přemýšlelo, to znamená vůbec o lidech nepřemýšlet, vůbec se k nim přiblížit. A v přítomné době to také není bez nebezpečí, kdy lidstvo ve svých mnohých individuích vůbec nemiluje smysl pro pravdu, o těchto věcech mluvit v plné pravdě. Nehledě na to, že nepochopená sentimentalita mohla by tyto věci shledávat duševně hroznými.

Ale to, co bude resultovat z takového pojetí je důkladné poznání naléhavosti Kristova impulsu. Je nutno poznat, kde všude tu Kristův impuls není. Neboť jak jsme včera ukázali, že Kristův impuls musí zaujmout místo ve střední vrstvě vědomí, tak můžeme dnes připojit: jestliže ve střední vrstvě vědomí zaujme místo tento Kristův impuls, jestliže se člověk skutečně pronikne Kristovým impulsem, pak nemohou tyto ahrimanské síly tuto střední vrstvu prorazit a stoupat vzhůru, a nemohou svými duchovními silami tahovat dolů intelektuální síly. Na tom všechno záleží. Je naprosto nutné, aby se dnes poznalo, jak - právě tak jako mnohé vlivy, které mají kořeny jen ve světě lidí, jsou oněmi vlivy, které přicházejí od mimo-lidských, podlidských bytostí, na které však mají svůj vliv opět jiné bytosti. Před osmi dny jsem k vám mluvil o Michaelově vlivu. Charakterizoval jsem vám tento Michaelův vliv. Ten je velmi potřebný. Neboť jako je pravdou, že vlivem Michaela došlo k luciferské influenci lidské inteligence, právě tak je pravdou to, že nyní přichází protipól,

vystupování jistých ahrimanských bytostí. A jediné pokračující činností Michaela bude člověk obrněn proti tomu, co tu vystupuje. Dnes je již i zcela fyziologicky nebezpečné lpět na pouhé přírodní nutnosti, na onom druhu fatalismu, který se vyjadřuje v přírodní nutnosti. Výchova školou a výchova životem v představách, které spočívají na pouhé přírodní nutnosti, to oslabuje lidskou hlavu a lidé stávají se tím silně pasivními ohledně svého vědomí, takže do tohoto vědomí se mohou dostat jiné síly a že právě ony síly chybějí, které jsou nutné, chce-li Kristus impuls ve své dnešní podobě vniknout do lidského duševního uzpůsobení.

Jsem jaksi povinen, milí přátelé, abych v této době mluvil o tom, o čem jsem dnes začal mluvit (zítra budu v tom pokračovat): o tom pronikání určitých ahrimanských bytostí, s nimiž musíme počítat. O tomto pronikání vědí již nejrůznější lidé na naší Zemi. Ale ti to interpretují nesprávně. Interpretují to nesprávně z toho důvodu, protože nevědí nic o trojnosti Kristus-Lucifer.

Ahriman nebo vědět nechťejí, a házejí Ahrimana a Lucifera dohromady. Potom již nelze rozlišovat, potom již nelze náležitě poznat pravý základní charakter těchto ahrimanských bytostí, které nyní vystupují. Jedině tehdy, propracujeme-li se k tomu ahrimanskému a známe-li jeho protiklad vůči tomu luciferskému, potom víme, jakého druhu jsou ty nadsmyslové vlivy, jež vystupují, řekl bych, jako protějšek svržení draka Michaelem. Je to jako nějaké vystupování z ahrimanských hlubin, jako vystupování jistých bytostí. A zvláštní místo k útoku v člověku nacházejí tyto bytosti, jestliže se lidé oddávají bezuzdné instinktivním impulsům, nesnaží-li se ujasnit si své impulsy. Ale dnes existuje metoda, mohl bych také říci antimetoda pro zahalování toho instinktivního, když se jaksi vytyčí určitý pojem a nad něj se vsune jiný, takže to, co tu je, nelze správným způsobem posuzovat. Pomyslete jen na bojovné volání proletariátu novější doby. Za tímto bojovným voláním stojí - dost často jsem to vykládal - velmi oprávněné požadavky lidstva. Ale na tyto požadavky se neapeluje především. V naší ideji trojčlennosti se na to apeluje poprvé. Apeluje se na něco podstatně jiného - : Proletáři všech zemí spojte se! Co to znamená? Pěstujte onen pocit protivenství proti jiným třídám, který je sám proletářům vlastní, pěstujte něco, co je podobno nenávisti jako jednotlivých individuí, a spojte se, to znamená, milujte se navzájem, spojte svůj cit nenávisti, hledejte lásku jedné třídy, hledejte lásku soudruhů jedné třídy mezi sebou na základě nenávisti. Milujte se navzájem z nenávisti nebo na základě nenávisti. - Zde máte vytyčeny dva protichůdné pojmy. To znejasňuje pojmání lidí tak, že instinkty jsou zatlačovány a člověk neví, s čím má co dělat v sobě samém. Je to přímo jakási antimetoda, smím-li použít tohoto paradoxního výrazu, aby se dnešnímu lidskému myšlení zakalilo působení instinktivního života, což poskytuje útočnou možnost pro vyličené ahrimanské bytosti.